

Skjemainformasjon

Skjema Norges dokumentarv - nominasjonsskjema
Referanse 1004067
Innsendt 20.06.2014 15:25:35

Sammendrag

Sammendrag

Tittel på dokument(er)/arkiv(er) som nomineres

Riksantikvarens og Fortidsminneforeningens tegninger av historiske bygninger

Sammendrag (maks 3000 tegn)

Riksantikvaren nominerer sammen med Fortidsminneforeningen vår rikholdige samling av originale arkitekttegninger, oppmålingstegninger, tegninger fra bygningsarkeologiske undersøkelser og akvareller. Tidsmessig strekker samlingen seg fra ca 1820 til 2007. Samlingen er verdfull som dokumentasjon av den materielle bygningsarven på samme måte som folkevisenedtegningene, dialektnedtegningene (Aasen), folkemusikksamlingene (Lindemann) og Norsk folkeminnesamling. Norsk bygningskultur finnes ikke dokumentert i denne bredden noe annet sted.

Opplysninger om søker

Opplysninger om søker

Navn på søker	Riksantikvaren
Søkers tilknytning til den nominerte dokumentarven	Eier og forvalter

Kontaktperson(er)

Navn	Hilde Cathrine Sommer
Stilling	prosjektleder
E-postadresse	hcs@ra.no
Telefonnummer	98202824

Fullmaktserklæring

Jeg bekrefter at jeg har fullmakt til å nominere dokumentarven som beskrives i dette nominasjonsskjemaet til Norges dokumentarv

Navn	Hilde Cathrine Sommer
Stilling	prosjektleder
Institusjon	Riksantikvaren

Identifikasjon og beskrivelse

Identifikasjon og beskrivelse av dokumentarven

Nøyaktig tittel på dokumentarven, omfang, datering (ytterår) og navn på institusjon/organisasjon som skal stå på et eventuelt diplom

Tittel: «Riksantikvarens og Fortidsminneforeningens samling av oppmålinger, målskisser og prosjekttegninger på papir som er resultat av kulturminnevernets arbeid siden 1844»

Samlingen består av originale arkitekttegninger, oppmålingstegninger av stavkirker, steinkirker, festninger, eldre gårdsbebyggelse, bygårder og bebyggelse knyttet til næring. Dessuten inneholder arkivet tegninger fra arkeologiske undersøkelser samt noen få tegninger av broer. Deler av tegningssamlingen er gitt som gaver, Fortidsminneforeningens samling er deponert og andre deler er igjen generert som resultat av egen virksomhet. Datering er fra ca 1820 og frem til 2007. Etter den tid har ikke Riksantikvaren mottatt arkeologi-, oppmålings- eller prosjekttegninger på papir.

For å få oversikt ble det i slutten av 1950-årene satt i gang registrering av tegningene i Antikvarisk Oppmålingskartotek. Kartoteket er digitalisert av Universitetsbiblioteket i Trondheim og tilgjengelig i Bibsys.

Riksantikvaren (RA) ble opprettet i 1912 og overtok de oppgavene Fortidsminneforeningen til da hadde hatt som statens rådgiver i antikvariske spørsmål. Fortidsminneforeningen (FF) drøftet Riksantikvarens kvalifikasjoner og oppgaver i brev til Kirke- og Undervisningsdepartementet juni 1912 hvor oppmålinger blant annet er tema: ...«planlægge og lede inventariseringen av landets fortidsminnesmerker og deres inventar med dertil hørende undersøkelser og oppmålinger m. v.».

FFs samling av tegninger og akvareller ble umiddelbart overført til Riksantikvaren og danner grunnstammen i arkivet. Eksempler på samlingen: FFs arkiv inneholder vel 2600 tegninger og akvareller. Schirmersamlingen består av ca. 700 tegninger i tusj/ penn og akvarell. Det er tegninger utført av elever ved tegneskolen i Kristiania i perioden 1898-1912. Tegningene viser gårdsbebyggelse i Gudbrandsdalen og Numedal, samt enkelte stavkirker og middelalderkirker. I Fischersamlingen er det blant annet dokumentasjonstegninger fra utgravninger ved de store middelaldermonumentene som for eksempel ruinområdet i Gamlebyen i Oslo, oppmålinger av eldre bebyggelse og arkitekttegninger av hus. Materialet er datert til mellomkrigstid opp til cirka 1950 og består av 56 arkivstykker samt 255 separat registrerte tegninger. Oppmålinger som eget generert arkiv: Dette er oppmålinger bestilt av Riksantikvaren i forbindelse med bevaringsarbeidet. Dessuten har institusjonen mottatt oppmålingstegninger som gave.

Samlingen inneholder også unike plansjeverk og kopibøker som for eksempel Hermann M. Schirmer plansjeverk om Borgund stavkirke samt kopibok /mønsterbok med kirketegninger av Grosch og prospekter fra 1800-tallet og von Hannos kopibok.

Navn på institusjon på evt diplom:

Riksantikvaren - Direktoratet for kulturminneforvaltning

OG

Fortidsminneforeningen - Foreningen til norske fortidsminnesmerkers bevaring

Visuell dokumentasjon

- Riksantikvaren_og_Fortidsminneforeningen_Visuell_dokumentasjon.pdf

Kataloginformasjon/arkivbeskrivelse/arkivreferanse

Proveniensen (opprinnelse)

Grunnstammen i Ras arkiv er FFs samling av tegninger. De første årene etter at RA ble opprettet var det vanskelig å skille mellom foreningen og Ras agenda og arbeidsfelt. RA og FF hadde felles kontor, arkiv og bibliotek fra 1912 til 1969. I 1969 flyttet FF til egne lokaler, men materiale i det antikvariske arkiv og bibliotek ble værende hos RA. Deponering av materialet er regulert i avtale mellom FF og RA fra 19.4.2001. Fortidsminneforeningens samling av oppmålinger av stavkirker og middelalderkirker, klostre og festninger er direksjonens oppmålingsarkiv som oppbevares hos Riksantikvaren. (Fortidsminneforeningens arkiv i Hordaland er på Statsarkivet i Bergen. Fortidsminneforeningens arkiv for Trøndelagavdelingen er på Statsarkivet i Trondheim.)

Schirmerelevens tegninger er nevnt i forbindelse med vurderingen av fredet hus i innberetningen fra antikvarisk bygningsnemnd. Det må bety at tegningene har vært stilt til disposisjon for nemnden og RA innenfor institusjonens rammer og arbeid en god stund før 1924. Tegningene er utført etter en dokumentasjonssystematikk som var vanlig i undervisningen i perioden. Fotografier, målskisser, presentasjonstegninger i akvarell og tusj var prosessen studenten måtte gjennom Gerhard Fischers samling av dokumentasjonstegninger fra utgravninger og oppmålinger av eldre bebyggelse baserer seg på en gave ved arv gitt av Dorothea Fischer ca 1980.

Som et viktig hjelpemiddel i bevaringen av den gamle bygningskulturen bestilte også Riksantikvaren i nyere tid oppmålinger utført på oppdrag. Tidens arkitektstudenter og ferdig utdannede arkitekter har gjennom hele perioden frem mot cirka 2000 levert oppmålinger til arkivet. Det ble også deponert bygningstegninger og institusjonen ble gitt tegninger.

Bibliografi

Til felts mot forfall : med målebånd og skissebok i Fortidsminneforeningens tjeneste

Forfatter:

Christie, Håkon

Publisert:

Oslo : Nasjonalgalleriet, Kobberstikk- og håndtegningsamlingen, 1994

Språk:

Norsk (Bokmål)

Herman Major Schirmer og Tegneskolen : et stykke norsk arkitekturhistorie

Forfatter:

Parmann, Øistein

Publisert:

Oslo : Dreyer, 1986

Språk:

Norsk (Bokmål)

Schirmers elever i Gudbrandsdalen : 1898-1912

Forfatter:

Cecilie Skeide, Kjell Marius Mathisen, Siv Leden, Magnhild Apeland og Herman M. Schirmer

Publisert:

Lillehammer, Lillehammer kunstmuseum, 2009

Språk:

Norsk (Bokmål)

Antikvarisk oppmålingskartotek (ss-149-152)

Dokumentet er en artikkel i Årbok (Foreningen til norske fortidsminnesmerkers bevaring)

Forfatter:

Berg, Arne

Publisert:

Oslo, Fortidsminneforeningens årbok 1957

Språk:

Norsk (Nynorsk)

Akvarell til fotogrammetri - oppmåling i Norge (ss 21-43)

Dokumentet er en artikkel i Byggnadsuppmåtning : historik och praktik / Peter Sjömar ... [et al.]

Forfatter:

Storsletten, Ola

Publisert:

Stockholm : Riksantikvarieämbetet, 2000

Sidetall: 160 s. : ill.

Arkitektur i hundre : arkitektutdanningen i Trondheim 1910-2010

Forfatter:

Solberg, Helge

Publisert:

Trondheim : Tapir, 2011

Språk:

Norsk (Bokmål)

Ny giv for arkitekturoppmåling (ss 31-35)

Dokumentet er en artikkel i Fortidsvern 1/1991

Forfatter:

Ola Storsletten

Publisert:

Oslo, Fortidsminneforeningen, 1991

Språk:

Norsk (Bokmål)

Støtteerklæringer

Støtteerklæring

- Riksantikvaren_og_Fortidsminneforeningen_Visuell_dokumentasjon.pdf
- Støtteerklæringer_Nasjonalmuseet_NTNU_NIKU.pdf

Juridiske forhold

Juridiske forhold

Hvem eier dokumentarven? Oppgi navn og kontaktinformasjon.

Navn	Riksantikvaren og Fortidsminneforeningen
Adresse	Pb 8196 Dep, 0034 Oslo
Telefon	22940400
E-post	postmottak@ra.no

Hvem forvalter dokumentarven? Oppgi navn og kontaktinformasjon.

Navn	Riksantikvaren
Adresse	Pb 8196 Dep, 0034 Oslo
Telefon	22940400
E-post	postmottak@ra.no

Tilgang

Vil det være faktorer som begrenser offentlig tilgang til dokumentene? Beskriv dem i så fall nedenfor.

I perioden 2011-2015 er tegningene under ordning, digitalisering og avlevering til Riksarkivet. De fysiske originalene vil derfor ikke være tilgjengelige før avsluttet avleveringsprosjekt. Originalene blir oppbevart på Riksarkivet og digitale kopier skal brukes til saksbehandling og formidling. Ca 10000 av tegningene er mottatt i digital kopi. Vel 2500 av disse er indeksert og digitalt søkbare i Riksantikvarens interne digitale tegningsarkiv. Rettigheter til publisering klareres parallelt med digitaliseringen. Det vil være noen begrensninger i publisering av filene. Originaltegningene vil være tilgjengelige på Riksarkivet i henhold til Riksarkivets regler.

Opphavsrett

Beskriv den opphavsrettslige statusen til dokumentarven.

Som en del av den offentlige forvaltning er Riksantikvaren eier av det enkelte fysiske eksemplar av tegningen brukt i forbindelse med bevaringsarbeidet. Men en andel av tegningene har verkhøyde og blir vurdert ut fra Åndsverksloven. Det gjelder blant annet tegninger i Fortidsminneforeningens arkiv og i Schirmersamlingen. Likeledes vil det antagelig være aktuelt med liknende vurdering av tegninger av andre deler av tegnings-arkivet. Mange tegninger er falt i fri, men enkelte tegningene fra Fortidsminneforeningens arkiv har vilkår for bruk som er bundet av deponeringsavtalen med foreningen. Fra 1994 har Riksantikvaren samarbeidet med NIKU - Norsk Institutt for Kulturminneforskning. NIKU har utført oppmålinger av stavkirker og fredet bebyggelse. Rettighetene til dette arbeidet er regulert gjennom en samarbeidsavtale.

Vurdering opp mot utvelgelseskriteriene

Vurdering opp mot utvelgelseskriteriene

Autentisitet

Samlingen består av originale skisser, akvareller, tusj- og blyanttegninger, med eller uten påført målestokk. Det kan være store oversiktstegninger eller små detaljer. De er laget i en periode på over 150 år og er på mange forskjellige typer papir.

Proveniensen er dokumentert i katalog.

Nasjonal betydning

Samlingen er dokumentasjon av den materielle kulturarven slik den stod fram og ikke minst ble valgt ut av den kulturminnefaglige ekspertisen. Samlingen er verdtull som dokumentasjon av den materielle bygningsarven på samme måte som folkevisenedtegningene, dialektnedtegningene (Aasen), folkemusikksamlingene (Lindemann) og Norsk folkeminnesamling. Samlingen er dokumentasjon av kulturarv som for en del ellers ville være udokumentert.

Samlingen er også dokumentasjon av den tidlige kulturminneforvaltninga. Samlingen viser utvalg, blikk, prioriteringer osv.

Mange av tegningene og akvarellene har i seg selv stor kunstnerisk verdi i tillegg til å fungere som dokumentasjon. Deler av tegningene fra Schirmerelevne som viser gårdsbebyggelse i Oppland og i Buskerud holder et høyt kunstnerisk nivå, det gjør også plansjebøker og kopibøker etter arkitektene Schirmer, Grosch og von Hanno.

Tegningene har stor kildeverdi og er et viktig verktøy i bevaringen av gamle bygninger eller som dokumentasjon på forsvunnet bygningskultur.

Utgravningstegningene dokumenterer de arkeologiske kulturminnene ved utgravingstidspunktet og har, som for bygningstegningene, betydelig dokumentasjonsverdi, da utgraving i seg selv er en destruerende prosess. I mange tilfeller er tegningene det eneste sporet vi har igjen av kulturminnet.

Tegningene som dokumentasjon av kulturminnene har en betydelig kulturell og forskningsmessig verdi for ettertiden.

Tilleggskriterier

Dokumentenes nasjonale betydning må bli bekreftet gjennom ett eller flere av disse kriteriene

Tid

Samlingen er en kildeperiode med en tidsdybde på mer enn hundre år. Den er samlet og generert i nesten 100 år av Riksantikvaren og viser endring over tid både i dokumentasjonsmetoder og utvalg av objekter som dokumenteres.

I oppstarten dokumenteres arkeologiske funn etter at seriøs arkeologi kom opp og stå og før fotografiet, dvs. det dokumenterer arkeologiens barneår. Når det gjelder bygninger er tidsperioden også viktig fordi det var industrialismens og det modernes gjennombrudd, noe som representerte svære omveltninger i våre materielle omgivelser og da kanskje særskilt jordbruket.

Inventarisering av landets fortidsminnesmerker ble en del av arkitektens utdanning. Samlingen viser også prioriteringer og utvalget av kulturminner som er blitt og skal forvaltes også i fremtiden.

På den ene side dokumenterer materialet en pionerperiode og på den andre side nesten 100 års virke med endringer i utvalg og teknikk. Samlingen viser endringer i holdninger fra arkitektene, som tidlig bygget i en nasjonalromantisk byggestil og som på for eksempel 1980-tallet kunne bygge moderne glasstilbygg til vernet arkitektur.

Sted

Tegningene dokumenterer de i samtiden vurdert som de mest historisk interessante stedene i Norge fra et materielt perspektiv. Det er ikke like mange tegninger fra hvert fylke, men alle fylker er representert. Mye av de fysiske omgivelsene oppmålings- og dokumentasjonstegningene viser, er borte i dag. Mye har også blitt bevart gjennom fredning eller annen type vern, kanskje også nettopp fordi man gjennom inventariseringen økte forståelsen av kulturminnenes betydning. Tegningene viser bygningsmiljøer, kirker, festninger og ruiner som fortsatt er viktig i norsk historie.

Mennesker

Oppmålingene og tegningene i samlingen er utført av arkitektstudenter og senere Riksantikvarens egne arkitekter med det formål å dokumentere vår byggeskikk, på samme vis som dokumentasjonen av de arkeologiske utgravningene.

Emne og tema

Samlingen dokumenterer studiet av bredden byggeskikken i Norge, så vel som statsmaktens bygninger gjennom bygningsarkeologien. Samlingen dokumenterer både pionertiden til den antikvariske virksomheten, samt hvordan denne definisjonsmakten har blitt forvaltet i over 100 år. Samlingen danner grunnlaget for bevaringsarbeidet.

Form og stil

Oppmålingstegninger er en egen sjanger som har preget norske arkitekter. Bygningsoppmåling ble en del av arkitektutdanningen for at arkitektene skulle få en følelse av hva slags volumer man arbeidet med, når man tegnet nye bygninger. Ved oppmåling, så

man hvordan en eksisterende bygning tok seg ut på papir og det gav arkitekten erfaring med forholdet todimensjonal tegning og tredimensjonal form.

Samlingen kan vurderes både etter estetiske og historiske verdier. Mange av tegningene har svært høy kvalitet både innenfor egen sjanger, men også med generelt høy kunstnerisk verdi. Det finnes både nøkterne oppmålingsskisser og serier med tegninger utført i en mesterlig strek i tusj/blyant. Noen tegninger skiller seg ut med en spesiell disposisjon av bildeflaten og utført i en blandingsteknikk i akvarell/tusj/blyant. Her tenkes blant annet på Schirmerskolens tegninger og enkelte oppmålingstegninger av Peter A. Blix, Christian Christie, plansjeverket om Borgund stavkirke av H.M. Schirmer og plansjeverket av W. Swensens oppmålingsreise i Telemark.

Sosial, åndelig eller kulturell verdi

Samlingen har kulturell verdi. Den speiler vårt nasjonale selvbilde og er en direkte forlenging av dokumentasjon av annen folkekultur. Den er et viktig eksempel på den kunnskap som finnes om stående og fjernede historiske bygninger og kulturmiljøer. Den norske identiteten ble bekreftet gjennom studier av den gamle bygningskulturen.

Mot slutten av 1800-tallet oppstod Dragestilen som en arkitektonisk stil i Norge. Dragestilen var resultatet av de første bevisste bestrebelsene for å skape en nasjonal norsk trearkitektur og man kan ikke se bort fra at oppmålingsarbeidet har påvirket dette.

Oppmålingstegningene dokumenterer norsk byggeskikk og de bygningsarkeologiske tegningene dokumenterer den gryende norske statsmakt i middelalderen. Samlingen viser over tid, det som ble sett på som viktige kulturverdier, men også prioriteringer gjennom egen antikvarisk virksomhet.

Utfyllende opplysninger

Utfyllende opplysninger

Sjeldenhet

I denne bredden finnes ikke norsk bygningskultur dokumentert. Brokker finnes i andre samlinger. Tegninger viser eldre bygningskultur og er utført i perioden fra ca 1820-årene og frem til ca 2007. Oppmålinger, prosjekttegninger og dokumentasjon av arkeologiske utgravinger på papir utføres i dag i liten grad. Førstehånds skisser utføres fortsatt på papir, men oppmåling som sjanger og arkeologisk dokumentasjon utføres i dag med digitale verktøy.

Integritet

Samlingen er så langt vi kjenner til komplett.

Representativitet

Samlingen er nominert i sin helhet og ikke som representant for et større hele.

Konsultasjon og samtykke

Konsultasjon og samtykke

Har dokumentarvens eier(e) og forvalter(e) blitt orientert om og godkjent nominasjonen?

Ja

Vurdering av risiko

Vurdering av risiko

Gi en beskrivelse av i hvor stor grad den nominerte dokumentarven er truet.

Samlingen er ikke truet. Tegningene inngår i Antikvarisk arkiv som er under avlevering til Riksarkivet.

Bevaringsplan

Bevaringsplan

Inngår dokumentarven i en bevaringsplan?

Ja

Hvis ja, last opp et sammendrag av bevaringsplanen. Hvis nei, last opp opplysninger om de nåværende bevaringsforholdene og forvaltningen av dokumentarven.

Vedlegg

- Støtteerklæringer_Nasjonalmuseet_NTNU_NIKU.pdf
- Riksantikvaren_og_Fortidsminneforeningen_Visuell_dokumentasjon.pdf
- Bevaringsplan_2014.docx

Resultat og tilleggsinformasjon

Resultatet av nominasjonen og ev. tilleggsinformasjon

Hva ønsker din institusjon å oppnå ved å få dokumenter innskrevet i Norges dokumentarv? Kom med eventuell tilleggsinformasjon som støtter en innskriving i Norges dokumentarv.

Riksantikvaren ønsker å sette søkelyset på kulturminnevernet og de første 100 åra i Norge ved å formidle de flotte verdiene vi forvalter. Tegningene gir historisk kontekst til virksomheten vår i dag, og vi ønsker å utnytte dette til å bygge bevissthet rundt kulturminneforvaltninga i dag.

Uavhengig av denne nominasjonen, digitaliseres alle tegningene. Målet er å publisere disse for allmennheten.